

تحلیلی انتقادی بر یک جریان تاریخی

حزب توده ایران: از صعود تا سقوط تحلیلی انتقادی بر یک جریان تاریخی

به کوشش مونا تلاشان

درباره حزب توده، به عنوان مؤثرترین، متشکّل‌ترین و دیرپا‌ترین گروه سیاسی و جدّی‌ترین حزب به معنای واقعی کلمه در ایران عصر مدرن، سخن‌ها رفته و پژوهش‌ها انجام شده‌است. گاه این تحقیقات توسط پژوهشکده‌های بین‌المللی یا محقّقان خارجی صورت‌گرفته‌است که از اهمیّت موضوع حتی برای بیگانگان حکایت دارد. می‌توان با قاطعیت مدّعی شد که همه این تلاش‌ها درنهایت راهی به دهی بوده و مفید فایده‌ای؛ حتی آنها که غرضورزانه و با خاستگاهی ایدئولوژیک بوده‌اند. اما وجه مشترک تمامی آن تکاپوها، پایان باز و ناتمام بودن است و بس؛ چراکه هنوز پاره‌های بسیاری از این هزارتوی رازآلود، کشف‌نشده مانده و ممکن است در آینده با یافتن اسنادی نایافته، جنبه‌های تاریک و در عین حال پرشمار قضیه، روشن و عیان گردد. پس هنوز تا انتهای مسیر شناخت پدیده‌ای به نام «حزب توده» فاصله‌ای بسیار داریم.

بنابر همین مبنا، در برخی از شماره‌های فصلنامه خاطرات سیاسی، به این موضوع پرداخته‌شده و ابعادی از آن واکاوی گردیده‌است. سعی ما بر آن بوده، که حتی‌الامکان بستری فراهم کنیم که صاحبان نظرات مختلف در این باب، نتیجه تأملات و تدقیق‌ها و تحقیق‌های خود را با علاقمندان و مخاطبان، در میان بگذارند و البته زمینه‌ای نیز برای نقد و سنجش روشمند و بی‌طرفانه همان نظرات ایجاد شود.

در این شماره نیز با تأسّی به همین رویکرد جاری فصلنامه، مقاله‌ای با عنوان «نگاهی به سازمان انقلابی با گذری بر دو انشعاب» به قلم دکتر فرشاد قوشچی (۱۳۵۰)، نویسنده و محقق نام‌آشنای حوزه تاریخ سیاسی ایران معاصر، تقدیم خوانندگان می‌شود که حاوی نکاتی تازه و جذّاب است که علاوه بر متخصصان، به کار متفدّنان نیز می‌آید و دریچه‌ای بر شناخت هرچه بیشتر و گسترده‌تر حزب توده ایران می‌گشاید. پیش از مطالعه این مقاله، برای تشحیذ خاطر مخاطبان و احضار اطلاعاتی اجمالی در باب پیشینه این حزب کهن سیاسی، گاهشماری از

کارنامه این حزب در بیش از هشت دهه گذشته ارائه می‌کنیم.